

«108 нескінчених варіантів» та інші. Спеціальні колоди орієнтовані на більш вузькі запити.

Трансформаційні ігри дають можливість:

– змінювати ставлення до перешкод, що стоять на шляху досягнення мети, щодо нереалізованих можливостей, до навколишнього світу і до себе;

– впізнавати і усвідомлено керувати перешкодами, що виникають на шляху до радісного, щасливого, наповненого життя;

– відкривати і усвідомлювати ресурси, творчий потенціал особистості;

– бачити нові перспективи і вибирати з них те, що до душі;

– освоювати відповідальне управління власним життям, спираючись на напрацювання нових можливостей, нового розуміння.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Під ред. І.Ф. Прокопенка. Харків: Фолио Directmedia, 2013. 864 с.

2. URL: https://royallib.com/read/freyd_zigmund/analiz_fobii_pyatiletnego_malchika.html#102400

3. Берн Е. Люди, которые играют в игры. Перевод А.А. Грузберга. Екатеринбург: ЛИТУР, 1999.

4. Ж. Пиаже. Психология интеллекта. Перевод: А.М. Пятигорский. СПб., 2003.

5. URL: <https://www.yasam-t-igra.com/>

6. Макаров В.В., Макарова Г.А. Транзактный анализ – восточная версия. М: Академический Проект, ОППЛ, 2002. 496 с.

7. Верникова Н. Метафорические ассоциативные карты – универсальный инструмент для МАКСИМАЛЬНЫХ результатов. Практическая психология. Винница: ЧП «ТД «Эдельвейс и К», 2014. 124 с.

УДК 159.922

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АЛЕКСИТИМІЧНОГО РАДИКАЛУ В СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ

Олейник Н.О., к. психол. н.,
старший викладач кафедри загальної та соціальної психології
Херсонський державний університет

Бенківська А.М., студентка
Херсонський державний університет

У статті уточнено зміст та сутність поняття «алекситимія» та проаналізовано особливості прояву в трьох сферах (емоційній, когнітивній та особистісній). Визначено основні фактори, що обумовлюють формування алекситимічного радикалу в структурі особистості. Емпірично досліджено особливості прояву алекситимії у чоловіків та жінок.

Ключові слова: алекситимічний радикал, рефлексія, фактори розвитку алекситимії, емоційні прояви.

В статье уточнено содержание и сущность понятия «алекситимия» и проанализированы особенности проявления в трех сферах (эмоциональной, когнитивной и личностной). Определены основные факторы, обуславливающие формирование алекситимичного радикала в структуре личности. Эмпирически исследованы особенности проявления алекситимии у мужчин и женщин.

Ключевые слова: алекситимичний радикал, рефлексія, фактори розвитку алекситимії, емоційні проявлення.

Oleinyk N.A., Benkivska A.M. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE ALEKSITIMICHNY RADICAL IN STRUCTURE OF THE PERSONALITY

In article contents and essence of the concept «aleksitimiya» is specified and features of manifestation in three spheres are analysed (emotional, covetous and personal). The major factors causing formation of the aleksitimichny radical in structure of the personality are defined. Features of manifestation of an aleksitimiya at men and women are empirically investigated.

Key words: aleksitimichny radical, reflection, factors of development of an aleksitimiya, emotional manifestations.

Постановка проблеми. На сьогодні прогресує зростання порушень емоційного стану й здоров'я сучасної людини. З одного боку, це пов'язано зі зростанням частоти та інтенсивності емоційних навантажень,

чому сприяє ряд сучасних умов: стрімка зміна соціального і фізичного середовища, підвищення темпів життя і його вартості, руйнування традиційних сімейних структур, екологічні катаклізми. З іншого боку,

можна відзначити соціальні та фізіологічні фактори, такі як: недостатнє емоційне спілкування дитини з батьками від народження та протягом дитинства, сильні емоційні переживання, психотравми, недорозвинення центральної нервової системи, неправильні підходи у вихованні.

Недооцінка важливості та дієвості емоційної сторони життя, її ігнорування призводять до втрати навичок психогігієни в емоційному житті, ослаблення і втрати емоційного здоров'я, що насамперед призводить до серйозних несприятливих наслідків для психічного та фізичного здоров'я й для якості життя в цілому.

Алекситимія – це стан особистості, що характеризується субклінічною нездатністю ідентифікувати та описати свої емоції [9]. Алекситимічний радикал може виявлятися як у цілком психічно здорових людей, так і у хворих із психосоматичними розладами і неврозами. Це свідчить про те, що незалежно від стану психічного здоров'я, у людини може проявлятися алекситимічний радикал.

На сьогодні питання про природу цього явища досі залишається відкритим, тому тема алекситимії є актуальною для вивчення факторів, що обумовлюють її розвиток, та дослідження її впливу на структуру особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У XXI столітті існує декілька підходів щодо вивчення природи даного феномену. Н. Гаранян, А. Холмогорова [4] розглядають алекситимію в рамках соціально-психологічного підходу, згідно з яким досліджуваний феномен має психологічну, а не фізіологічну основу. В. Ніколаєва [7] докладно розглядає зв'язок феномена алекситимії з особливостями психологічної саморегуляції. Тут вона спирається на концепцію смислових утворень особистості Б. Братуся, Ф. Василюка, в якій конкретизуються ідеї Л. Виготського, С. Рубінштейна та О. Леонтьєва.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей прояву алекситимічного радикалу в структурі особистості.

Виклад основного матеріалу. Початок вивчення явища алекситимії було покладено Р. Sifneos й J. Nemiach у 70-х роках XX століття. Термін дослівно перекладається як «немає слів для назви почуттів». Р. Sifneos [9] вважає, що алекситимія є станом особистості, що характеризується субклінічною нездатністю ідентифікувати й описувати власні емоції.

A. Messina, J. Beadle, S. Paradiso [5] виділяють первинну й вторинну алекситимію. Первина алекситимія є конституціональ-

ною особливістю особистості, а вторинна – наслідком різних розладів, таких як: органічні ураження центральної нервової системи, депресія, деякі хронічні захворювання, емоційно-вольові порушення.

Р. Sifneos [9] визначив, що для людей з алекситимічним радикалом характерні наступні особливості: їм властивий нескінченний опис фізичних відчуттів, часто не пов'язаних із знайденим захворюванням; зміст думок характеризується відсутністю фантазії; внутрішні відчуття описуються переважно в термінах дратівливості, нудьги, порожнечі, втоми, збудження, напруги; афекти неадекватні; яскраво виражені труднощі у вербалізації почуттів; домінуючий спосіб життя – дія; присутня тенденція до імпульсивності; міжособистісні зв'язки зазвичай бідні, це проявляється в бажанні бути на самоті, униканні людей. Бесіда з такими людьми, як правило, супроводжується відчуттям нудьги і безглуздості контакту.

Концепція алекситимії Р. Sifneos викликала інтерес до вивчення співвідношення між рівнями ідентифікації та опису власних емоцій зі схильністю до психосоматичних розладів. Була висунута гіпотеза, згідно з якою обмеженість усвідомлення емоцій і когнітивної переробки афекту веде до фокусування на соматичному компоненті емоційного збудження і його посилення. Цим, певно, і пояснюється встановлена автором тенденція алекситимічних індивідів до розвитку іпохондричних і соматичних розладів [9].

Е. Брель [3] відмітив, що на даний момент існує три сфери, що характеризують психологічні особливості людей з алекситимією: емоційна, когнітивна й особистісна. Експериментально доведено, що емоційна сфера людей з алекситимічним радикалом відрізняється слабкою диференціацією. Виявляється це в тому, що особистість не здатна до розпізнавання й опису власного емоційного стану й емоційного стану інших людей, для неї характерні труднощі у визначенні відмінностей між почуттями і тілесними відчуттями. Когнітивна сфера відрізняється низькою здатністю до уяви, обмеженістю до фантазування, недостатньою здатністю до творчості, слабкістю функції символізації й категоризації в мисленні, переважання наочно-дійового над абстрактно-логічним мисленням. Навіть за високої освіченості мова людини з алекситимічним радикалом дуже «бідна» й позбавлена метафор.

Особистісний профіль характеризується певною примітивністю життєвої спрямованості, високою особистісною тривожністю, інфантильністю. Недостатньо розвинена

функція рефлексії, нечутливість до свого фізичного й психологічного стану, нездатність до активного втручання в обставини життя, низький рівень задоволеності життям.

Сукупність перерахованих якостей призводить до надмірного прагматизму, неможливості цілісного уявлення власного життя, дефіциту творчого ставлення до нього, а також труднощів і конфліктів у міжособистісних стосунках. Останнє ускладнюється ще й тим, що на фоні низької емоційної диференційованості з легкістю виникають короткочасні, але надзвичайно різко виражені в поведінці афективні зриви, причини яких погано усвідомлюються. Обмежені можливості розуміння себе, пов'язані з дефіцитом рефлексії, формують особливий комунікативний стиль поведінки цих людей, який стає значною перешкодою в психотерапевтичній роботі з ними [3].

У алекситимії не має єдиного предиктора розвитку, але на основі визначення факторів, що сприяють розвитку даного феномену, А. Іскусних [6] виокремлює п'ять значущих груп: нейрофізіологічну, психологічну, сімейно-педагогічну, культурно-соціальну та рефлексивну.

Нейрофізіологічна група є найбільш давньою порівняно з усіма іншими, до неї входять наступні фактори: порушення взаєморозуміння між півкулями; дефект мозолистого тіла, білатеральна або аномальна локалізація центру мови в правій півкулі або з блокуванням імпульсів від вісцерального мозку до кори, внаслідок чого втрачається здатність усвідомлювати й вербалізувати емоції. Нездатність регулювати емоції на неокортикальному рівні призводить до посилення фізіологічних реакцій на стресові ситуації, створюючи умови для розвитку психосоматичних захворювань. До того ж можна сказати, що людина живе в стані безперервного внутрішньо-психічного конфлікту. У таких людей можна простежити виражене домінування мовної півкулі, придушення невербального й несвідомого. Також спостерігається порушення комісуральних провідних шляхів, генетичні порушення в структурах головного мозку та недостатній загальний розвиток центральної нервової системи. Затримка розвитку на симбіотичному рівні й недостатність диференціювання суб'єкт-об'єкта, у результаті чого відбувається ідентифікація з об'єктом і людина існує тільки завдяки іншій особистості.

Рефлексивна група має значний зв'язок із психологічною, оскільки ґрунтовною основою в них є психіка людини. Виділити її в окрему групу можна через те, що саме рефлексія є особистим механізмом особи-

стісно-мотиваційного рівня саморегуляції. Дефіцит рефлексії – це фактор, що сприяє розвитку алекситимії, бо призводить до неможливості управляти своїми спонуканнями, гнучко перебудовувати їх відповідно до вимог ситуації, змінюючи за необхідності «життєвий задум» у цілому або знаходячи нові внутрішні засоби для збереження колишнього. Внутрішня замкнутість, відсутність внутрішніх засобів гармонізації життя або нездатність їх адекватного вибору, роблять людину «чимось на зразок туго натягнутого канату». Як наслідок, неможливість реалізації актуальних потреб веде до хронізації емоцій, що надалі призводить до стійких соматичних змін [2, с. 103].

До психологічної групи відносяться такі фактори, як: перенесення сильних емоційних переживань, наявність психологічно травмуючої ситуації, за якої блокується переживання тих чи інших почуттів внаслідок їх високої інтенсивності у зв'язку з тим, що на них накладена «соціальна заборона». Їх не прийнято висловлювати вголос у зв'язку із різкою невідповідністю власній Я-концепції, зі страхом «не впоратися зі своїми емоціями, якщо вони почнуть виходити». До цієї групи ще входять почуття скованої сорому, небажання «розкриватися», страх перед тим, що не зрозуміють, й страх осуду. Алекситимічні прояви часто бувають викликані підвищеною особистісною тривожністю [2].

Сімейно-педагогічна група характеризується такими факторами, як: розвиток дитини в сім'ї, де відсутнє щире вираження почуттів, присутній алкоголізм, насильство; невеликий запас емотивної лексики у батьків; постійна критика, контроль та придушення почуттів дитини у сприйнятті зовнішнього світу й внутрішніх переживань. До факторів, що належать до цієї групи, більш схильні хлопчики, що пов'язано з певними гендерними педагогічними стереотипами. Також має вплив надмірний захист матері, що не дозволяє дитині розвинути саморегулюючі стратегії кооперування з емоційною напругою. Неможливість підібрати адекватні мовні засоби для опису внутрішнього досвіду; відсутність правильної словесної культури й освіти [5].

До культурно-соціальної групи належать такі фактори, як: соціальні установки наслідування громадських норм, до яких належать гендерні стереотипи, що обмежують вербальну комунікацію батьків з дитиною. Частіше це відбувається в ситуаціях з хлопчиками в емоційно значущих ситуаціях. Значний вплив мають мовні та емоційні особливості норм західних країн, у яких спостерігається обмеження у вербальному

вираженні. Можна сказати, що алекситимія інтерпретується як феномен пристосування до західного індустріального суспільства, в якому потрібно конкретно-реалістичне, емоційно слабке, пристосувальне поведіння [6].

На сьогодні існують різноманітні типології алекситимії. Цікавою, на наш погляд, є класифікація типів алекситимії S. Berthoz [8], який виокремлює чотири типи. I тип, який має низькі показники емоційності й пізнавальних здібностей; II тип має нормальні емоційні прояви, але низькі показники в емоційному пізнанні; III тип, в якому поєднуються низька емоційність і високі пізнавальні здібності в емоціях, та IV тип – «lexithymia» – нормальні показники і емоційності, і пізнавальних здібностей.

Вивчаючи отримані підтипи, S. Berthoz знаходить, що I тип має зв'язок із шизоїдним розладом особистості. За його словами, і алекситимія, і шизоїдний розлад особистості обмежені в соціальній підтримці й товариських відносинах. Вони можуть бути охарактеризовані як «*einzelgänger*» – у перекладі з німецької – одинак або самотній. Цей тип відзначений як найбільш характерний для чоловіків.

Емоційні риси II типу спостерігаються здебільшого у жінок і описані нестабільністю, нейротизмом у сукупності із соціальним фактором почуття неповноцінності, що приводить до депресії, напруженості й пов'язано з прикордонним розладом особистості.

Тип III, рідкісний порівняно з першими двома, пов'язаний з нарцистичним розладом особистості [8].

З метою дослідження рівня схильності до алекситимії застосовано методику «Торонтська шкала алекситимії» в адаптації Є. Старостіної, Г. Тейлор, О. Боброва, М. Івашкіна та інших. Емпіричну вибірку склали 40 студентів Херсонського державного університету, I–II курсів факультету психології, історії та соціології, віком від 17 до 19 років. Гендерний склад вибірок: 50 % чоловіків та 50 % жінок.

Результати діагностики груп було порівняно за допомогою ϕ -критерію Фішера. Отримані результати наведені в таблиці 1.

У ході дослідження виявлено, що більшість чоловіків увійшли до групи ризику (50%) та до неалекситимічного типу особистості (45%). Більшість жінок увійшли до групи алекситимічного типу (30%), ще 35% представляють групу неалекситимічного радикалу.

Отримані дані дозволяють стверджувати, що у більшості жінок встановлено алекситимічний тип особистості, адже середній

показник досліджуваних за цим типом виявлено у 30%, тоді як у чоловіків лише 5%. За допомогою ϕ -критерію Фішера були виявлені статистично значущі результати, а саме: відсоткова доля домінування алекситимічного типу особистості в жінок більша, ніж у чоловіків ϕ -ем. (2,24), $p \leq 0,05$. Отже можна говорити, що жінки більш схильні до алекситимії.

Таблиця 1

Результати дослідження рівня алекситимії в чоловіків та жінок

Рівень алекситимії	Чоловіки	Жінки	ϕ -емпіричне	Рівень значення
«Алекситимічний»	0,451	1,159	2,24	$p \leq 0,05$
«Неалекситимічний»	1,471	1,266	0,65	$p \leq 0,01$
«Група ризику»	1,571	1,266	1,96	$p \leq 0,01$

Також слід вказати, що досить вагомий відсоток досліджуваних представляє неалекситимічний тип особистості (45% чоловіків та 35% жінок). Отримані результати, на наш погляд, є нехарактерними, оскільки, як правило, виховуючи хлопчиків, більшість батьків недооцінюють важливість розвитку саме емоційної сфери, що є одним із головних факторів розвитку алекситимії. Під час теоретичного дослідження було помічено, що достатня кількість літератури з теми «алекситимія» описує, що в чоловіків частіше зустрічається алекситимічний радикал, на відміну від жінок.

На основі отриманих результатів, якщо брати за основу саме соціально-виховні фактори, можна припустити, що молоде покоління чоловіків виховувалось за іншою системою виховання, яка позитивно впливає на розвиток особистості, але не можна відкидати індивідуальні особливості кожної людини, що впливають на рівень вразливості до факторів, які сприяють розвитку алекситимії.

Також слід вказати, що більшість чоловіків (50%) входять до групи ризику, що може свідчити про можливу схильність до вияву алекситимічного радикалу. Якщо припустити, що стиль виховання в процесі розвитку та пізнання дитячої психології був корегований, можливо соціально прийнятні та нав'язливі норми суспільства залишилися незмінними та вимагають від чоловіка стриманості в емоціях. Це може слугувати фактором, що призводить до когнітивного дисонансу, який, своєю чергою, може негативно впливати на психологічний стан

особистості й надалі сформувати алекситимічний радикал. Наявність тенденції до прояву алекситимічного радикалу жінок пов'язуємо з виявом здатності до рефлексії. Одним із перших дослідженням рефлексії займався А. Буземан, який трактував її як «будь-яке перенесення переживань із зовнішнього світу на самого себе» [2 с. 101]. В. Зінченко наголошує на великому значенні рефлексії для особистісного розвитку людини й процесів саморегуляції почуттів [2].

У дослідженні нас також цікавить один із видів рефлексії – це особистісна рефлексія. Особистісна рефлексія – це осмислення й аналізування змісту свого внутрішнього світу – емоцій, почуттів, думок і характеру. У цей вид входить саногенна рефлексія, за допомогою якої людина здатна керувати своїм емоційним перенапруженням. Саме рефлексія розглядається як принцип існування індивідуальної свідомості людини, що відповідає за розвиток особистості, саморегуляцію й самоусвідомлення своїх дій, емоційних переживань та пізнання свого внутрішнього світу. Якщо вище перераховані якості відсутні, можна говорити про низький рівень рефлексії особистості. У дослідженні Т. Болдінової «Динаміка розвитку рефлексії студентів-психологів у процесі навчання у вузі», що проводилися за методикою А. Карпова і В. Пономарьової у студентів-психологів, які навчаються за програмою бакалавріату, були детально вивчені рівні рефлексії [2]. Низький рівень рефлексивності свідчить про несформованість особистісної рефлексії. Студенти з низьким рівнем рефлексивності, як правило, відчують труднощі в плануванні своєї діяльності, схильні до шаблонного мислення, не виявляють здібності до аналізу здійснених помилок у минулому, не вміють використовувати набутий успішний або неуспішний досвід в подоланні складних ситуацій. Людині з низьким рівнем рефлексивності проблематично поставити себе на місце іншого й складно регулювати власну поведінку й емоційний стан. У більш легких ситуаціях, рефлексивні процеси можуть носити нерегулярний характер, а рефлексивний аналіз здійснюватися поверхнево.

Можемо відзначити, що особливості сімейного виховання також можуть стати причиною виникнення алекситимії, а саме: відсутність емоційних проявів у батьків; придушення почуттів або негативне прийняття емоційної реакції дитини; виражене насильство, гіперопіка, гіпоопіка та наявний надмірний захист матері, що не дозволяє розвинути дитині саморегулюючі стратегії подолання емоційної напруги.

Вивчаючи особливості психологічної регуляції, можна помітити, що характеристика низького рівня рефлексії та негативний вплив сімейного виховання має подібності в характеристиці прояву алекситимії. Зокрема труднощі у розрізненні власних емоцій та емоцій інших людей, «конкретний» тип мислення, фокусування головним чином на зовнішні події, що негативно впливає на внутрішній стан особистості.

Отже проведене дослідження дозволяє стверджувати, що більшість жінок демонструють тенденцію до прояву алекситимічного радикалу в структурі особистості, а більшість чоловіків входять до групи ризику, що надалі може свідчити про можливість виникнення алекситимії.

Високі показники алекситимічного типу особистості у жінок пов'язуємо з низьким рівнем рефлексії та беземоційним стилем виховання, що може виявлятися в низькій здатності до самопізнання, саморозуміння, поглибленні й розумінні свого внутрішнього стану та регуляції емоційного напруження.

Висновки. На основі теоретико-емпіричного дослідження було визначено, що алекситимія – це стан особистості, що може бути генетично обумовленим від народження або набути в процесі життя, що характеризується нездатністю ідентифікувати та описати власні емоції. Встановлено, що алекситимія виявляється у трьох сферах особистості: емоційній, когнітивній та особистісній. Вивчення факторів, що обумовлюють формування алекситимічного радикалу, дало змогу чітко систематизувати та визначити сфери, що мають значний вплив на структуру особистості, для подальшого виведення методів корекції. Дослідження дало змогу виявити статистичні відмінності в рівні прояву алекситимічного радикалу за результатами чоловіків та жінок. Встановлено, що більшість жінок демонструють тенденцію до прояву алекситимічного радикалу в структурі особистості, а більшість чоловіків входять до групи ризику, що надалі може свідчити про можливість виникнення алекситимії.

Отримані результати стануть підґрунтям для подальшого емпіричного дослідження зовнішнього прояву алекситимічного радикалу в чоловіків та жінок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богомаз С.А. Взаимосвязь алекситимии как фактора, препятствующего развитию личности, с параметрами смысловой сферы и проявлениями ригидности. С.А. Богомаз, А.И. Филоненко Психология развития. Томск. 2005. № 22. С. 124–127.

2. Болдинова Т.Н. Динамика развития рефлексии студентов-психологов в процессе обучения в вузе. *Psychology. Historical- critical Reviews and Current Researches*. 2016. Vol. 5. P. 100–107.

3. Брель Е.Ю. Проблема изучения алекситимии в психологических исследованиях. *Вестник КемГУ*. 2012. № 3. С. 173–176.

4. Гарянян Н.Г. Концепции алекситимии (обзор зарубежных исследований). Н.Г. Гарянян, А.Б. Холмогорова. *Журнал социальной и клинической психиатрии*. 2003. № 1. С. 128–145.

5. Есин Р. Г. Алекситимия – основные направления изучения. Р.Г. Есин, В.М. Горобец, К.Р. Галиуллин, О.Р. Есин. *Журнал неврологии и психиатрии*. 2014. № 12. С. 148–151.

6. Искусных А.Ю. Алекситимия. Причины и риски возникновения расстройства. *Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. ЛП междунар. науч.-практ. конф. № 6*. Новосибирск: СибАК, 2015. С. 156–168.

7. Николаева В.В. О психологической природе алекситимии. *Телесность человека междисциплинарные исследования*. Москва, 1993. С. 84–93.

8. Berthoz S. Alexithymia from the Social Neuroscience Perspective S. Berthoz, L. Pouga, M. Wessa. *The Oxford Handbook of Social Neuroscience*, ed. by S. Decety, and S. Cacioppo. Oxford, OUP. 2011. P. 908-910.

9. Sifneos P. The prevalence of alexithymic characteristics in psychosomatic patients. *Psychotherapy and psychosomatics*. 1999. 22 (2): 255-262.

УДК 159.922:376.011.3-051

ДО ПИТАННЯ СТРУКТУРИЗАЦІЇ СВІДОМОСТІ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА

Омельченко М.С., к. пед. н.,
доцент кафедри спеціальної педагогіки та інклюзії
Донбаський державний педагогічний університет

У статті здійснено спробу структурувати свідомість корекційного педагога, визначити основні її компоненти та показники. Проаналізовано компоненти особистісної та професійної свідомості, встановлено взаємозалежність між ними, а також зв'язок розвитку компонентів професійної свідомості корекційного педагога з його професійним розвитком.

Ключові слова: корекційний педагог, особистісна свідомість, професійна свідомість, професійний розвиток.

В статье сделана попытка структурировать сознание коррекционного педагога, определить основные его компоненты и показатели. Проанализированы компоненты личностного и профессионального сознания, установлена взаимозависимость между ними, а также связь компонентов профессионального сознания коррекционного педагога с его профессиональным развитием.

Ключевые слова: коррекционный педагог, личностное сознание, профессиональное сознание, профессиональное развитие.

Omelchenko M.S. ON THE ISSUE OF STRUCTURIZING THE CONSCIOUSNESS OF THE CORRECTION TEACHER

The article is an attempt to structure consciousness correctional teacher, define its basic components and indicators. Analyzed the components of personal and professional consciousness, found the relationship between them, and the relationship of the components of professional consciousness of the teacher with the correction of his professional development.

Key words: correctional teacher, personal consciousness, professional consciousness, professional development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні реформи в освітній галузі України, реалізація ідей щодо впровадження інклюзивного навчання та виховання осіб з порушеннями психофізичного розвитку сприяє ускладненню функціональних обов'язків педагогічного персоналу, а отже підвищенню професійних вимог до нього. Такі зміни ведуть за собою не лише збільшення об'єму освітніх послуг, а в більшій мірі вимагають підвищення їхньої якості, що перш за все залежить від професійних характеристик педагогів.

Корекційний педагог є ключовою фігурою у системі освіти дитини з порушеннями психофізичного розвитку. Його професійна діяльність полягає у виконанні взаємопов'язаних між собою функцій (консультаційної, діагностичної, соціально-педагогічної, реабілітаційної, психотерапевтичної та корекційної). Щоб успішно виконувати всі професійні задачі, корекційний педагог повинен бути готовим до їх здійснення психологічно, фізично, інтелектуально, морально і насамперед професійно. До того ж